

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se / s.sof@regeringskansliet.se

S2025/02039

2026-01-19

Bris yttrande över utkast till lagrådsremiss: För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Bris yttrande utgår från barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer, här särskilt nummer 24 om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, samt barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige. Yttrandet bygger vidare på en barnsyn som utgår från att barns rättigheter är okränkbara och gäller lika för alla barn.

Bris ställningstagande i valda delar

- Bris **tillstyrker** att rekvisitet *negativ social kontroll* förs in i 2 § 4p. LVU.
- Bris **avstyrker** förslaget om att det inte ska krävas påtaglig risk för skada för omhändertagande efter avtjänad sluten ungdomsvård (se förslaget i 4§ LVU).
- Bris **varken tillstyrker eller avstyrker** förslaget om omhändertagande för vård på grund av anknytning i 5§ LVU.
- Bris **tillstyrker** förslaget om att vårdnadshavarens möjlighet att göra en hemtagningsbegäran begränsas.
- Bris **tillstyrker** förslaget om att barns rätt till ett offentligt biträde förtydligas och utökas.
- Bris **avstyrker** förslaget om att bestämmelserna om de särskilda befogenheterna på Statens institutionsstyrelse (SiS) ska föras över till en ny egen lag.

Bris övergripande synpunkter

Bris välkomnar regeringens ambition att förbättra situationen för barn som behöver tvångsvård. En reviderad lagstiftning är här en viktig pusselbit. Regeringen understryker att den nya LVU-lagstiftningen utgör en av de största reformerna inom den sociala

barnavården. Samtidigt bör det noteras att det redan 2015 presenterades förslag till en ny LVU som inte genomfördes och att lagen sedan dess i stället har kommit att lappas och lagas genom ett flertal ändringar, vilket inte har varit tillräckligt för att stärka barnrättsperspektivet. Mot den bakgrunden ser Bris positivt på att det nu föreslås en revidering av hela lagstiftningen. Den föreslagna lagen är mer överskådlig och tydlig än nuvarande lagstiftning och har ett större fokus på barnets behov och barnets bästa. Bris ser särskilt positivt på att barnrättsperspektivet förtydligas och att barns rättigheter får en framträdande roll i lagstiftningen.

Samtidigt är det avgörande att den nya lagen inte ses som en uppmaning om att socialtjänsten ska omhänderta barn i större utsträckning. LVU är en tvångslagstiftning som ska tillämpas restriktivt och endast när det är nödvändigt, det vill säga när andra insatser inte är möjliga och när tvångsvård krävs för att säkerställa barnets bästa. Även om den uttalade ambitionen med lagstiftningen är god menar Bris därför att det finns anledning att ifrågasätta vilken effekt vissa av förslagen kommer att få i praktiken.

Som ett särskilt skäl för att stärka lagstiftningen lyfts till exempel fram att barn i större utsträckning ska kunna skyddas från kriminella miljöer, vilket anses vara ett led i att motverka att barn involveras i kriminella nätverk. Det är givetvis viktigt, men enligt Bris medför detta fokus en risk för att lagen kan komma att användas på ett sätt som inte är förenligt med lagstiftningens kärna. Det öppnar upp för att lagen får karaktären av ett säkerhetspolitiskt verktyg snarare än ett barnrättsligt skyddsinstrument, där tvångsvård går från att skydda barn till att skydda samhället från barn. Alldeles oavsett vilken grund som förs in i lagstiftningen vill Bris därför understryka vikten av att beslut om tvångsvård alltid måste föregås av en gedigen riskbedömning och att ett sådant beslut utgår från barnets behov av skydd och vård och inga andra intressen.

Oaktat ambitionen bakom de förslag som nu läggs fram anser Bris det vara anmärkningsvärt att en reform av denna omfattning genomförs under en stark tidspress. Den föreslagna lagstiftningen har till exempel inte inväntat slutbetänkandet för den utredning som fått i uppgift att se över förutsättningarna för ett stärkt barnrättsperspektiv i LVU (S 2023:13). Det är därtill oroande att regeringen, genom påskyndade lagstiftningsprocesser, inte skapar tillräckligt utrymme för remissinstanser att inkomma med genomarbetade synpunkter. Den här utredningen skickades ut på remiss med endast sex veckors svarstid över jul- och nyårshelgerna. Det lämnar i realiteten en högst begränsad tid för remissinstanserna att inkomma med ett yttrande, en ordning som kraftigt avviker från den brukliga remisstiden på cirka två till tre månader. Bris ställer sig vidare frågande till hur remissvaren nu kommer att beaktas med tanke på den snäva tidsgränsen som finns för beredningen av förslagen.

Bris och andra remissinstanser har begärt anstånd för att kunna lämna synpunkter men nekats med hänvisning till tidsbrist i lagstiftningsprocessen. Med en sådan påskyndad process finns risk att den nya LVU lagstiftningen inte blir tillräckligt genomtänkt och att vi

återigen hamnar i en situation där lagstiftningen behöver justeras i efterhand. Det menar Bris är högst beklagligt.

Mot bakgrund av utredningens korta remisstid har Bris inte haft möjlighet att bemöta utredningen i dess helhet, men väljer här att kommentera vissa centrala delar av förslagen.

Övergripande om grunderna för omhändertagande

Bris ser det som positivt att det i 3 kap. 1 § införs en förtydligande övergripande bestämmelse som tar sikte på de generella förutsättningarna för omhändertagande för vård. Bris menar att det i större utsträckning än idag synliggör syftet med tvångsvården. Bris ser det vidare som positivt att det föreslås införas bestämmelser i 2 och 3 §§ som förtydligar att det vid beslut om tvångsvård får göras en sammantagen bedömning av paragrafernas grunder. Bris ser det emellertid som en brist att det inte, uttryckligen, ges utrymme för att en sammantagen bedömning görs mellan de olika paragraferna i tredje kapitlet. Ofta finns ett nära samband mellan behov av tvångsvård på grund av förhållanden i hemmet och barnets eget beteende. Dessa olika omständigheter påverkar varandra och måste således kunna bedömas i relation till varandra vid ett beslut om tvångsvård. Bris menar att ett uttryckligt lagstöd härför är nödvändigt för att synliggöra att prövningen av tvångsvård måste göras utifrån ett holistiskt perspektiv.

Givet att det rör sig om tvångsvård vilket utgör ett stort intrång i den personliga integriteten och rätten till privatliv, både för barn och vuxna, har Bris förståelse för att lagstiftningen måste vara så specifik som möjligt. Transparens och förutsebarhet är därför viktiga delar i lagstiftningen. Med det sagt menar Bris att det kan finnas risker med att allt för specifikt reglera vilka förhållanden och omständigheter som kan föranleda tvångsvård. En sådan ordning riskerar att betraktas som en uttömmande lista och göra att omständigheter som torde kunna utgöra grund för tvångsvård faller utanför det uppfattade tillämpningsområdet.

Oavsett vilken grund som görs gällande är att det avgörande att det inför ett beslut om tvångsvård görs en gedigen, framåtsyftande, riskbedömning baserat på den givna situationen och de individuella förutsättningarna. Utöver att det utgör den centrala kärnan i tvångsvården riskerar avsaknaden av en sådan riskbedömning att leda till felaktiga och på förhand bestämda beslut. till exempel att förekomsten av missbruk eller brottslig verksamhet alltid utgör grund för tvångsomhändertagande. En sådan ordning vore högst olycklig och skulle gå emot lagstiftningens intention.

Tvångsomhändertagande på grund av förhållanden i hemmet eller eget beteende

När det gäller de särskilt uppräknade grunderna för omhändertagande i 2,3 och 4 §§ vill Bris särskilt föra fram följande.

Omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet

2 §

1. Fysisk eller psykisk misshandel

När det gäller bestämmelsen om fysisk och psykisk misshandel har Bris endast en språklig kommentar. Enlig Bris vore det lämpligare att i lagtexten använda sig av begreppet fysiskt eller psykiskt *våld*. Dels då detta i större utsträckning skulle spegla våldsdefinitionen enligt barnkonventionen (artikel 19) dels då Bris ser att det skulle minska risken för begreppsförvirring. Av doktrin kring den nuvarande LVU-lagstiftningen framgår att ledning gällande den yttre ramen för fysisk misshandel enligt LVU kan hämtas i bestämmelsen om misshandel i 3 kap 5 § BrB.¹ När det gäller psykisk misshandel anses definitionen vara svårare. Enligt doktrinen kan det till exempel vara psykisk misshandel att som barn bevittna en närståendes våld mot en annan närstående.² Detta har dock inte ansetts utgöra misshandel i straffrättslig mening, vilket var ett av skälen till att barnfridsbrottet infördes i brottsbalken. När frågan om straffansvar för psykiskt våld har utretts har det vidare konstaterats att den nuvarande lagstiftningen innehåller luckor, varför *psykiskt våld* föreslås införas som en egen brottsrubricering i brottsbalken.³ Enligt Bris öppnar den nuvarande ordningen upp för en otydlighet. Även om prövningen enligt LVU är fristående från den straffrättsliga prövningen ser Bris en risk i att straffrättens begränsningar kan komma att påverka och begränsa prövningen av tvångsvård. Den risken menar Bris kan minskas genom att prata om fysiskt och psykiskt våld i stället för misshandel. En sådan ändring utesluter inte heller att vägledning kring fysisk misshandel även fortsättningsvis hämtas från brottsbalken, men öppnar upp för att även fånga in den typ av våld där det idag saknas vägledning från bestämmelsen om misshandel i brottsbalken.

3. Brister i omsorgen om barnets grundläggande behov

Utredningen som ser över ett stärkt barnrättsperspektiv i LVU har uppmärksammat att det idag råder viss osäkerhet kring huruvida rekvisitet brister i omsorgen omfattar situationen där bristen består i en vårdnadshavares, eller annan nära anhörigs kriminalitet.⁴ Som utredningen pekar på har detta lett till en splittrad rättspraxis, där barn som varit i behov av tvångsvård inte fått det skydd de har rätt till. Av den anledningen ser Bris det som positivt att det i den nya lagen förtydligar att en nära anhörigs kriminalitet kan utgöra grund för tvångsvård. Bris vill dock särskild understryka följande. Likt utredningen själva konstaterar behöver det inte innebära en påtaglig risk för skada enligt LVU att växa upp med en förälder eller annan nära anhörig som ägnar sig åt allvarlig brottslighet. Som Bris tidigare anført

¹ Se Clevesköld, L, Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård för unga, kommentar till 2 §, Juno, 2026-01-11.

² A.a.s.

³ Se Lagrådsremiss – En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld, december 2025.

⁴ Se SOU 2025:38 – Att omhänderta barn, s. 252-257.

måste behovet av vård i en sådan situation, likt vid andra grunder, baseras på en gedigen riskbedömning. Enligt Bris är det positivt att grunderna för omhändertagande enligt 2 § LVU inte kompletteras med en fristående grund som specifikt är kopplad till en anhörigs kriminalitet. Bris ser det vidare som positivt att det i stället görs ett tillägg som formuleras som "om barns grundläggande behov" och att det tydliggörs att det avser barns rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran enligt 6 kap. 1 § Föräldrabalken, vilket kan omfatta mer och helt andra skäl än kriminalitet.

4. Negativ social kontroll

Likt beskrivs i utredningen vet Bris att utsattheten hos barn som lever under hedersrelaterat våld och förtryck eller annan typ av negativa begränsning kan te sig på flera olika sätt än som fysiskt våld. Den kartläggning som gjorts av utredningen som ser över ett stärkt barnrättsperspektiv i LVU visar varför det finns ett behov av en tydligare reglering för att fånga upp den utsatthet som barn i dessa kontexter befinner sig i. Bris välkomnar därför utredningens förslag om att föra in negativ social kontroll som ett rekvisit för tvångsvård. För att regleringen ska få avsedd effekt och inte riskera att tillämpas felaktigt menar Bris vidare att det behöver vidtas långsiktiga kunskapshöjande insatser. Rättstillämparen måste ges fördjupad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, dess uttryck och komplexitet.

I utredningen beskrivs hedersrelaterat våld och förtryck primärt som en problematik som har följt med den ökade invandringen. Bris vill i sammanhanget understryka att hedersrelaterat våld och förtryck mot barn är ett komplext samhällsproblem som inte kan reduceras till en fråga om invandring.

Religiösa föreställningar kan i vissa fall förstärka hedersnormer, men det är viktigt att förstå att hedersrelaterat våld framför allt bottnar i kulturella idéer om familjens heder, könsroller och kontroll. Dessa idéer uppstår ofta i samhällen där statens skydd och rättssystem upplevs som svagt eller otillräckligt. När människor upplever att de behöver ett parallellt system för att upprätthålla ordning och status, kan hedersnormer bli starkare. Dessa strukturer kan finnas i olika grupper, men gemensamt är att de bygger på patriarkala normer och kollektivets makt över individen, inte på migration i sig. För att motverka hedersrelaterat våld krävs ett starkt samhälle som erbjuder trygghet, rättssäkerhet och stöd till både barn och vuxna. Det handlar om att bryta isolering, stärka barns rättigheter och att arbeta förebyggande i bland annat skola, socialtjänst och civilsamhälle.

4 §

Enligt Bris måste förslaget om tvångsvård av barn som avtjänat sluten ungdomsvård diskuteras särskilt._

Det föreslås att det i den nya lagen ska införas en bestämmelse om att beslut om tvångsvård får fattas efter att ett barn har avtjänat sluten ungdomsvård, utan att det föreligger påtaglig risk för skada. I utkastet anges att paragrafen motsvarar nuvarande bestämmelse i 3 § 2 st. LVU. Enligt utredningen förutsätter den nuvarande bestämmelsen inte att den unge utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas för att tvångsvård efter sluten ungdomsvård ska vara aktuellt. I lagtexten går dock följande att läsa:

”Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård *för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket*”._

Med hänvisningen ”sådan risk som avses i första stycket” avses *påtaglig risk*. I doktrin pekas det på att det vid riskbedömningen gällande tvångsvård måste uppnås en viss nivå av intensitet och aktualitet för att avgöra om påtaglig risk föreligger. När det gäller tvångsvård efter sluten ungdomsvård understryks det att riskbedömningen kan vara svårare eftersom barnet då har varit frihetsberövat. Det medför att kravet på aktualitet inte ställs lika högt. Det innebär emellertid inte att riskbedömningen ska utebli och vid prövningen måste det, likt framgår av lagtexten, fortfarande föreligga en klar och konkret risk för att ett tvångsomhändertagande ska vara aktuellt._

Bris tillbakavisar därför att förslaget som nu avses föras in i den nya lagen är oförändrat i sak i relation till den nuvarande lagstiftningen. Enligt Bris innebär den föreslagna formuleringen att det införs ett lägre krav för omhändertagande av barn som avtjänat sluten ungdomsvård än annars. Att plocka bort ett grundläggande rekvisit i riskbedömningen flyttar fokus från att utreda barnets faktiska vårdbehov och det utmanar rättssäkerheten. Det kan givetvis finnas ett behov av fortsatt vård efter en avtjänad påföljd. För att avgöra det måste dock den framåtblickande riskbedömningen göras och bedömningen måste utgå från samma krav som annars gäller vid tvångsomhändertagande._

I utredningen resoneras det kring att den organiserade brottsligheten har krupit ned i åldrarna. Att så är fallet är givetvis en stor samhällsutmaning som måste motverkas. Den argumentation som förs i utredningen tyder på att utvidgningen av tvångsvård för barn med kopplingar till brottslig verksamhet är tänkt som ett verktyg för att

möta gängkriminaliteten. Med ett sådant förhållningssätt ser Bris att risken är stor för att lagstiftningen kommer att tillämpas på ett felaktigt sätt.

Det ska särskild understrykas att LVU-lagstiftningen uteslutande är en skyddslagstiftning för barn. Det är inte ett verktyg för att uppnå ett ökat samhällsskydd eller uppfylla några andra intressen. Att inleda tvångsvård efter en avtjänad påföljd får därför inte användas som en fortsatt påföljd, ett sådant beslut måste uteslutande grundas på barnets vårdbehov.

Så som den föreslagna bestämmelsen är utformad kommer den även träffa annan typ av brottslighet än den som normalt begås inom kriminella nätverk. Det kan givetvis vara situationer där ett omhändertagande är befogat. Likt konstaterats ovan kan det också omfatta situationer där behov av tvångsvård, efter avtjänad påföljd inte föreligger. Det är just den fråga som besvaras när prövningen av de grundläggande rekvisiten för tvångsvård görs. Här menar Bris att det är avgörande att kraven för prövningen inte sätts lägre för barn som avtjänat slutet ungdomsvård än för andra grunder.

Tvångsomhändertagande på grund av anknytning

5 §

I den nya lagen föreslås det införas en grund för vård på grund av barnets anknytning till ett familjehem. Bris ställer sig positiva till intentionen i förslaget och instämmer i bedömningen att stabiliteten, kontinuiteten och tryggheten för långvarigt placerade barn måste stärkas. Att den föreslagna grunden förs in menar Bris skulle kunna spegla barnets behov och barnets bästa på ett bättre sätt än med nuvarande ordning.

Samtidigt menar Bris att det är förenat med utmaningar att föra in en grund som är frikopplad från den ursprungliga anledningen till tvångsvård. En sådan ordning riskerar att urholka kravet på förutsebarhet och kan leda till tvångsomhändertaganden utan tydlig prognos för avslut.

Utredningen pekar på att tanken vid ett tvångsomhändertagande även fortsättningsvis är att barnet ska kunna återvända till sin ursprungsfamilj då grunden för placeringen, problematiken i hemmet eller kopplat till det egna beteendet har upphört. När det gäller placering på grund av anknytning menar Bris att förutsättningarna ser annorlunda ut, då syftet inte är att arbeta för att anknytningen till familjehemmet ska upphöra. Motsatsvis går det att föreställa sig att anknytningen blir starkare ju längre placeringen pågår vilket snarare skulle tala för en fortsatt placering än ett avslut.

Bris ser även att en placering på grund av anknytning kan ha en negativ inverkan på socialtjänstens arbete för att barnet ska uppehålla eller skapa en god relation till sin ursprungsfamilj, något som kan komma att utmana återföreningsprincipen.

Samtidigt delar Bris utredningens mening om att skyddet för långvarigt placerade barn med en stark anknytning till sitt familjehem idag är otillräckligt. I de situationer där barnet bedöms ha ett varaktigt behov av att fortsatt bo kvar i familjehemmet förs vårdnadsöverflyttning ofta fram som en ändamålsenlig och långsiktig lösning. I enlighet med lagstiftarens intention har antalet vårdnadsöverflyttningar även ökat under de senaste åren.⁵ Bris menar dock att det i praktiken inte alltid finns förutsättningar för en sådan överflyttning trots att barnets behov av att bli boende i familjehemmet är tydligt. Det handlar bland annat om att familjehemsföräldrar, trots en önskan om att ha barnet fortsatt boende, tvekar över att ta över vårdnaden det i stor utsträckning innebär att de förlorar stödet från socialtjänsten, som annars är en del av att vara familjehem.⁶

Om det primärt är en resursfråga menar Bris att nuvarande ordning måste ses över för. Familjehem som i grunden är positiva till en vårdnadsöverflyttning och där förutsättningarna i övrigt är uppfyllda bör i större utsträckning kunna få fortsatt stöd från socialtjänsten. En sådan ordning menar Bris vore mer gynnsam för att tillgodose barnets behov av kontinuitet och stabilitet än att öppna upp för fler placeringar utan tydlig prognos.

Bris konstaterar att utredningen endast i begränsad utsträckning analyserar konsekvenserna av att införa anknytning som grund för fortsatt vård enligt LVU. Utredningen redovisar inte heller någon närmare analys av hur befintliga instrument förhåller sig till förslaget eller av möjligheterna att utveckla dessa för att uppnå samma syfte som den nya grunden på ett mer rättssäkert sätt. Bris anser därför att förslaget som presenteras inte är tillräckligt utrett. Mot bakgrund härav, och med beaktande av den korta yttrandefristen, som begränsat Bris möjlighet till en fördjupad analys, kan Bris i nuläget varken tillstyrka eller avstyrka förslaget.

Förslag om befogenheterna i en särskild lag

Utredningen föreslår att de särskilda befogenheter som gäller vid de särskilda ungdomshemmen ska regleras i en egen lagstiftning. Bris avstyrker detta förslag och bedömer att befogenheterna även fortsättningsvis bör omfattas av LVU. Bestämmelserna kan dock, i syfte att öka tydlighet och överskådlighet, samlas och regleras i ett eget kapitel inom LVU.

Bris delar utredningens uppfattning att en mer sammanhållen reglering kan bidra till ökad tydlighet kring vilka befogenheter som finns och i vilka situationer de får användas. Samtidigt bedömer Bris att en överföring till en särskild befogenhetslag medför betydande risker. En sådan ordning riskerar att försvaga kopplingen mellan befogenheterna och LVU:s grundläggande karaktär av skyddslagstiftning. Det finns därmed en risk att tvångsbefogenheterna i större utsträckning betraktas som ordnings- eller säkerhetsåtgärder,

⁵ Se SVT Nyheters granskning, [Familjehem tvekar ta över vårdnaden – trots Lex lilla hjärtat | SVT Nyheter](#), 7 juni 2025.

⁶ A.a.s.

snarare än som undantagsvisa inslag i en lagstiftning vars huvudsakliga syfte är att tillgodose barns behov av skydd och vård.

Bris vill vidare framhålla att en särskild befogenhetslag riskerar att ytterligare befästa och normalisera de befogenheter som i dag tillämpas vid SiS-hemmen. I stället för att befogenheterna ges en mer permanent och självständig ställning bör de enligt Bris genomgå en samlad och kritisk översyn. En sådan översyn bör ske inom ramen för den pågående reformen av Statens institutionsstyrelse (SiS), där det finns förutsättningar att pröva såväl behovet av befogenheterna som deras omfattning och utformning i relation till vårdens innehåll och kvalitet. Bris är särskilt kritiska till den snabba och omfattande utökning av antalet befogenheter som skett under senare år. Befogenheter innebär användning av tvång mot barn av vuxna i en sluten miljö med begränsad insyn. Under lång tid har det rapporterats om allvarliga missförhållanden på SiS-hem, där befogenheter har missbrukats.⁷ Det rör sig om omfattande våld och sexuella övergrepp mot barn, begångna av personal, vilket dokumenterats under flera decennier.

Bris anser det vara anmärkningsvärt att den pågående reform av SiS inte omfattar en översyn av de särskilda befogenheterna, utan att dessa i stället har hanterats i en separat utredning. Enligt Bris försvårar detta möjligheten att göra en samlad bedömning av hur befogenheterna förhåller sig till vårdens uppdrag, kvalitet och barns rättigheter.

Bris vill särskilt uppmärksamma befogenheten avskiljning, som möjliggör att barn hålls isolerade. Avskiljning är en åtgärd som ofta innebär att barn utsätts för våld i samband med isoleringen och som har varit föremål för omfattande kritik, både nationellt och internationellt. Sverige har vid upprepade tillfällen kritiserats för att lagstiftningen tillåter isolering av barn inom SiS. Mot denna bakgrund anser Bris att lagstiftningen om avskiljning av barn skyndsamt, särskilt, måste ses över och i samband med reformen av SiS.

Föredragande i ärendet har varit Bris barnrättsjurist Julia Högberg.

Maria Frisk

Generalsekreterare

⁷Se bland annat Barnombudsmannens rapport "I'm sorry - Röster från särskilda ungdomshem", 2010, Barnrättsbyråns rapporter "...och jag kunde inte andas – en granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen", 2021 och "Avskiljningar, våld och missförhållanden inom SiS ungdomsvård 2024", 2024.